

Wilfried
Martens Centre
for European Studies

KONRAD
ADENAUER
STIFTUNG

Анализа на јавното мислење за пристапувањето на Северна Македонија во Европската унија (2014–2025)

Автор: Иван Дамјановски

-

Декември 2025

Institute for Democracy
Societas Civilis - Skopje

Ова е заедничка публикација на фондација Конрад Аденауер и Центарот за европски студии „Вилфрид Мартенс“. Оваа публикација добива финансиска поддршка од Европскиот парламент. Фондација Конрад Аденауер, Центарот за европски студии „Вилфрид Мартенс“ и Европскиот парламент не преземаат никаква одговорност за фактите и ставовите изразени во оваа публикација, ниту за каква било понатамошна употреба на информациите содржани во неа. Целосната одговорност ја снесат авторите.

Оваа публикација е наменета исклучиво за информативни цели. Таа не смее да се користи за изборно рекламирање за време на изборна кампања.

Импресум

Наслов: „Анализа на јавното мислење за пристапувањето на Северна Македонија во Европската унија (2014–2025)“

Издавач: Центар за европски студии „Вилфрид Мартенс“
Фондација Конрад Аденауер во
Република Северна Македонија
Институт за демократија „Социетас Цивилис“ – Скопје

Автор: Иван Дамјановски

Дизајн: Матеа Лондза Шумковска

**Публикацијата може бесплатно
да се преземе на:**

<http://www.martenscentre.eu>

<http://www.kas.de/nordmazedonien>

<https://idscs.org.mk/>

Резиме на резултатите

- 71% од населението поддржува членство во ЕУ, што е за речиси 10% повеќе во споредба со претходната година
- Евроскептичните ставови се зголемени и изнесуваат 14% од населението
- Бројот на неопределени и апатични испитаници значително се намалил во изминатата година
- Долготрајната разлика во поддршката за членство во ЕУ меѓу двете најголеми етнички групи – етничките Македонци и етничките Албанци – е намалена
- Јазот е намален првенствено поради значајна промена кон попозитивни ставови за членство во ЕУ кај испитаниците етнички Македонци
- 71% од етничките Македонци ја поддржуваат кандидатурата на државата за членство во ЕУ, што претставува зголемување од 15% во споредба со претходната година
- Испитаниците од другите малцински етнички групи во Северна Македонија покажуваат нешто повисок степен на евроскептицизам – повеќе од 20% од оваа група се противат на членството во ЕУ
- Образовното ниво и понатаму претставува најстабилен позитивен фактор за поддршка на членството во ЕУ
- Забележлива промена во ставовите се согледува кај најмладиот сегмент од населението, каде што во изминатите две години е евидентна растечка поддршка за членството во ЕУ
- Најстариот сегмент од населението (55+ години) останува најевроскептичен
- Членството во ЕУ останува важно за околу 70% од населението
- За речиси една третина од испитаниците, членството во ЕУ има мало или никакво значење

- 40% од населението смета дека државата е подготвена да стане земја членка
- Малку над 60% од населението верува дека во изминатата година е остварен напредок во процесот на пристапување
- 46% од населението смета дека опструкциите од соседните држави се најголемата пречка за напредокот на Северна Македонија кон членство во ЕУ
- Надворешните фактори, наместо внатрешните прашања, се перципираат како главни причини за забавувањето на процесот на пристапување на државата во ЕУ
- Бројот на испитаници кои веруваат дека државата ќе стане членка на ЕУ во наредните 3 до 5 години се зголемил и во 2025 година изнесува 30%
- Релативно висок дел од населението (19%) останува песимистичен во однос на перспективите на Северна Македонија за членство во ЕУ
- Економските очекувања и понатаму се главен фактор што ја определува поддршката за членство во ЕУ
- Очекувањата за подобрување на животниот стандард во државата се најчестиот фактор за поддршка на членството во ЕУ
- Нематеријалните очекувања, како што се демократските реформи и стабилноста, во последните години стануваат сè поизразени
- 60% од испитаниците сметаат дека членството во ЕУ не би го запрело трендот на иселување на младите Македонци/граѓани на Република Северна Македонија
- Перцепциите за културни закани и други фактори поврзани со идентитетот се клучни за формирањето на евроскептични ставови кај македонското општество
- Бројот на испитаници кои се идентификуваат и со етнички и со европски идентитет е зголемен и изнесува речиси една третина од населението
- Забележливо е зголемување на бројот на етнички Албанци кои се самоидентификуваат како Албанци и Европејци

- 85% од симпатизерите на СДСМ го поддржуваат членството на Северна Македонија во ЕУ, што е за 11 процентни поени помалку во споредба со 2024 година
- Поддршката за членство во ЕУ меѓу симпатизерите на ВМРО-ДПМНЕ бележи брз раст во изминатите две години
- 70% од симпатизерите на ВМРО-ДПМНЕ го поддржуваат членството на Северна Македонија во ЕУ

ВОВЕД

Поддршката за членството на Северна Македонија во Европската унија (ЕУ) и нејзиниот пристапен процес се јавува како предмет на бројни истражувања на јавното мислење. Сепак, поголемиот дел од овие истражувања се спроведувани *ad hoc* и ретко кога се врамени во лонгитудинална и конзистентна методолошка рамка. Очигледен е недостигот од унифицирани бази на податоци кои би овозможиле повторливи истражувања на јавното мислење и мерење на ставовите на јавноста преку општ и кохерентен методолошки пристап во повеќегодишни временски периоди.

Со цел да се надмине овој јаз, Институтот за демократија „Социетас цивилис“ – Скопје и фондацијата Конрад Аденауер во 2014 година иницираа воспоставување на лонгитудинална база на податоци за јавната поддршка на процесот на пристапување во ЕУ и членството на Северна Македонија во ЕУ. Оваа база се реализира преку годишни истражувања на јавното мислење, засновани на кохерентна методологија и мерење на идентични прашања. Базата на податоци се фокусира на две димензии на јавното мислење во однос на процесот на пристапување во ЕУ, кои се опфатени во секое годишно истражување и чие мерење се врши со користење на идентични батерии на анкетни прашања. Истата база на податоци се користи и за компаративна анализа во оваа заедничка публикација на фондација Конрад Аденауер и Центарот за европски студии „Вилфрид Мартенс“, финансирана од Европскиот парламент.

Едната димензија има за цел да ги утврди општите трендови на јавната поддршка за членството на Северна Македонија во ЕУ. Втората димензија е да се идентификуваат детерминантите на таквата поддршка преку долгорочна анализа на влијанието на три фактори: рационално-утилитарни фактори, идентитетски и сугестии од политички елити и политички партии.. Ваквата акумулација на споредливи податоци отвора можност за воспоставување посериозни лонгитудинални анализи на поддршката за членството на Северна Македонија во ЕУ. Притоа како надополнување на овој унифициран дизајн, секое годишно истражување понатаму го анализира и јавното мислење за процесот на европска интеграција, преку разгледување на актуелни теми специфични за конкретни временски периоди, кои се презентираат во посебна публикација.

Почетната точка на овој пристап се наодите од монографијата „Јавното мислење и пристапувањето на Македонија кон Европската унија (2004–2014)“¹, објавена во 2014 година, која воедно ги содржи и податоците од истражувањето на јавното мислење спроведено истата година и претставува методолошка референтна точка за сите понатамошни истражувачки резултати. Оваа сеопфатна студија оствари две цели.

Прво, утврди општи трендови на поддршка на членството на Северна Македонија во ЕУ, укажувајќи на корелација помеѓу динамиката на поддршката за членство во Европската унија и развојот на процесот на пристапување во ЕУ, манифестиран низ два временски интервали: периодот 2004–2009 година како период на континуирана и исклучително висока поддршка и периодот 2010–2014 година како период на постепен пад на поддршката за членство во ЕУ.

Второ, студијата воспостави аналитички модел на детерминантите на поддршката за членство во ЕУ преку интеракцијата на три фактори на формирање на јавните ставови: рационално-утилитарни фактори, идентитетски и сугестивно влијание на политичките партии.² Рационално-утилитарната рамка ја претпоставува важноста на пресметката на материјалните придобивки како главен двигател за формирање на ставовите на поединците за поддршка на процесот на европска интеграција. Во овој контекст, поддршката може да се темели на моментални или идни перцепции за лична или општествена корист од пристапувањето во Европската унија.

Од друга страна, поддршката за процесот на европска интеграција може да биде и резултат на влијанието на идентитетски и вредносни фактори кои го обликуваат светогледот на поединецот, а кои последователно претставуваат основа за формирање на неговите ставови. Притоа, степенот на национална самоидентификација и чувството на културна загрозеност се појавуваат како примарни фактори за варијација на ставовите.

Конечно, формирањето на јавните ставови кон членството во Европската унија може да биде и резултат на влијанието на сигналите што доаѓаат од политичките партии, кои се способни да ги наметнат сопствените ставови за важни општествени прашања на своите поддржувачи. Оттука, се претпоставува дека варијациите во поддршката за процесот на европска интеграција зависат од степенот на хомогеност на ставовите на политичките партии во однос на ова прашање.

¹ Дамјановски, Иван. „Јавното мислење и пристапувањето на Македонија кон Европската унија (2004–2014)“, фондација Конрад Аденауер / Институт за демократија „Социетас цивилис“ – Скопје, 2014.

² За пошироко теоретско објаснување на моделот, cf. *ibid*, стр. 13-24

ЗА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Оваа анализа на јавното мислење за процесот на пристапување кон Европската унија, спроведена во 2025 година, претставува продолжение на истражувањата реализирани во периодот 2014–2024 година. Таа го применува истиот теоретски и аналитички модел на детерминантите на поддршката за членството на Северна Македонија во ЕУ, а воедно ги споредува и своите емпириски наоди со резултатите од претходните истражувања.

Примарните податоци користени во оваа анализа произлегуваат од истражување на јавното мислење спроведено во периодот од 22 октомври до 5 ноември 2025 година, на примерок од 1.003 испитаници. Примерокот е национално репрезентативен според пол, возраст (над 18 години), етничка припадност, а ги опфаќа и испитаниците од сите шест изборни единици во државата. Резултатите се прикажани во проценти и подлежат на статистичка грешка од $\pm 3\%$.

Истражувањето ја користи истата методологија и ист прашалник како и анкетите спроведени во претходните години. Овој пристап создава услови за лонгитудинална анализа на поддршката за пристапувањето на Северна Македонија кон Европската унија во изминатите десет години. Дополнително, прашалникот во последните три изданија на истражувањето е благо ажуриран преку воведување на едно целосно ново прашање и измени на некои од постојните варијабли. Оттука, во согласност со претходно воспоставениот аналитички модел, оваа студија се фокусира на анализа на општите трендови и основните детерминанти на поддршката за членството на Северна Македонија во Европската унија во периодот 2014–2025 година.

ОПШТИ ТРЕНДОВИ

Јавната поддршка за членството во ЕУ во Северна Македонија во изминатата деценија постепено опаѓаше, главно поради ниската кредибилност на перспективите за пристапување на државата. Почетниот застој произлезе од грчката блокада поврзана со долгогодишниот спор околу името. Иако Преспанскиот договор од 2019 година го реши ова прашање и накратко ја обнови оптимистичката атмосфера, динамиката повторно ослабна кога Бугарија во 2020 година го блокираше почетокот на пристапните преговори поради билатерален спор што опфаќа чувствителни прашања поврзани со идентитетот, историјата и јазикот.

Застојот беше привремено ублажен во 2022 година, кога Владата на Северна Македонија го прифати т.н. „француски предлог“, поддржан од ЕУ, кој, меѓу другото, предвидуваше признавање на бугарско малцинство во Уставот. Ова овозможи започнување на скрининг-процесот и формалните преговори, но понатамошниот напредок беше запрен поради недостиг од пратенички гласови за усвојување на потребните уставни измени.

По парламентарните избори во мај 2024 година, ВМРО-ДПМНЕ формираше коалициска влада со ВЛЕН. Иако новата влада ја потврди својата определба за европска интеграција, таа одби да продолжи со уставните измени без цврсти гаранции дека Бугарија нема да наметне нови пречки во процесот. Во исто време, ЕУ го усвои Планот за раст за Западен Балкан, а во октомври 2024 година Европската комисија ја одобри Реформската агенда на Северна Македонија, со што се отвори патот за почетна финансиска поддршка. Оттогаш, па сè до текот на 2025 година, пристапниот процес на Северна Македонија остана во стагнација, без значајни поместувања во политичкото позиционирање на Владата во однос на уставните измени и перспективите за надминување на тековниот ќор-сокак.

Конечно, во октомври 2025 година во државата се одржаа локални избори, кои резултираа со убедлива победа на коалицијата ВМРО–ВЛЕН. Оваа обновена легитимност на владејачките политички елити може да отвори прозорец на можности за поинтензивен политички и дипломатски ангажман насочен кон надминување на блокадата и унапредување на пристапните преговори. Истовремено, кредибилитетот на политиката на проширување на ЕУ е зголемен, поткрепен со значителен напредок во пристапниот процес на неколку земји кандидатки. Особено се издвојуваат две кандидатки од Западен Балкан – Црна Гора и Албанија – кои постигнаа пробив во пристапните преговори преку отворање на сите преговарачки кластери и добивање многу позитивни оценки од ЕУ и земјите членки. Овие регионални случувања потенцијално би можеле да имаат позитивен преливен ефект врз јавните ставови за членството во ЕУ кај македонското општество.

Резултатите за 2025 година во однос на општата поддршка за членството во ЕУ укажуваат на значајна промена во јавното мислење. Благоиот пораст на поддршката забележан во 2024 година прерасна во изразено зголемување на поддршката за членство во ЕУ. Дури 71% од населението се изјаснува за членство во ЕУ, што е за речиси 10% повеќе во споредба со претходната година (графикон 1). Во исто време, евроскептичните ставови бележат благ пораст – 14% од испитаниците се противат на членството на Северна Македонија во ЕУ, што е за 3% повеќе во однос на 2024 година. Двата тренда се резултат на значајна трансформација на ставовите кај групата неопределени и апатични испитаници. Додека во претходната година овој сегмент сочинуваше една четвртина од испитаниците, во 2025 година неговиот удел е намален за повеќе од 10%.

Овие промени се одразуваат и во демографската распределба на резултатите. Најзабележително, се бележи намалување на долгогодишниот јаз во поддршката за членство во ЕУ меѓу двете најголеми етнички групи во Северна Македонија – етничките Македонци и етничките Албанци. Етничките Албанци континуирано изразуваат силна поддршка за аспирациите на Северна Македонија за членство во ЕУ. Таа поддршка се задржува и во 2025 година, при што 76% од испитаниците од оваа група се изјасниле позитивно. Сепак, овој процент е понизок за 8% во споредба со претходната година.

Од друга страна, меѓуетничкиот јаз се намалил првенствено поради значајна промена во ставовите кај испитаниците етнички Македонци. Во 2025 година, 71% од етничките Македонци ја поддржуваат кандидатурата на својата држава за членство во ЕУ, што претставува зголемување од 15% во однос на претходната година. Оваа промена е пропорционална со намалувањето на процентот на апатични и неопределени етнички Македонци, кој од речиси една третина во 2024 година се намалил на 15% во 2025 година. Испитаниците од другите малцински етнички групи во Северна Македонија покажуваат повисоко ниво на евроскептицизам, при што повеќе од 20% од оваа група се противат на членството во ЕУ. Образовното ниво и понатаму останува најстабилен позитивен детерминант на поддршката за членство во ЕУ, при што поддршката расте со повисок степен на образование. Забележлива промена во ставовите се согледува кај најмладиот сегмент од населението. Додека во минатото оваа група беше значително помалку ентузијастички настроена кон перспективите за членство во ЕУ, во изминатите две години е евидентен тренд на растечка поддршка. Во 2025 година, 80% од испитаниците на возраст од 18 до 24 години изразиле поддршка за членство во ЕУ. Истовремено, уделот на апатични и неопределени испитаници во рамки на оваа група е преполовен – од 30% во претходната година на 14% во 2025 година. За разлика од тоа, најстарите сегменти од населението (55+ години) остануваат најевроскептични, при што повеќе од 20% од испитаниците од оваа група се противат на членството во ЕУ.

Графикон 1³. Доколку следната недела би се одржал референдум за членство на Република Северна Македонија во ЕУ, како би гласале?

Во однос на тоа колку лично значајно за испитаниците е членството во ЕУ, не е забележана значителна промена во јавното мислење во последните две години. Членството во ЕУ останува важно за приближно 70% од населението. За 37% од населението, членството во ЕУ е од најголема важност, додека речиси исто толку дел од населението му придава одредена важност. За речиси една третина од испитаниците, членството во ЕУ има мала или никаква важност, приближно исто како и во претходната година. Распределбата на резултатите по демографски категории е многу слична на распределбата во претходното прашање. Образовното ниво и приходите се очигледни предиктори на перцепираната важност на членството во ЕУ, бидејќи повисоко образованите и побогатите сегменти од населението имаат поголема веројатност да му придадат висока важност на членството во ЕУ. За релативно висок процент (малку над 20%) од најстарата група од населението (55+ години), членството во ЕУ воопшто не е важно. За разлика од долготрајниот тренд на меѓуетничка разлика, податоците од 2025 укажуваат на значително намалување на јазот во перцепциите меѓу етничките Македонци и етничките Албанци. Во двете групи, членството во ЕУ е важно за приближно 70% од испитаниците.

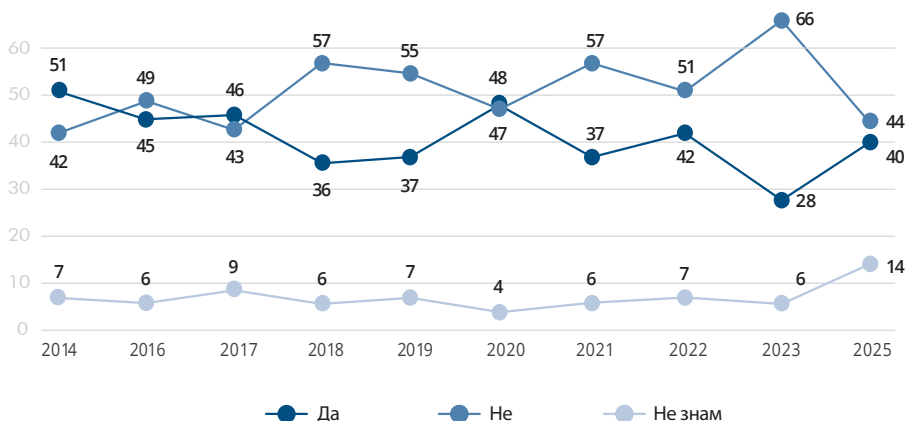
³ Бидејќи децималните броеви се заокружени, вкупниот збир можеби не изнесува 100% (ова забелешка се однесува на сите графикони и табели).

Табела 1

Колку за вас е лично важно Северна Македонија да стане членка на ЕУ?	2014 %	2016 %	2017 %	2018 %	2019 %	2020 %	2021 %	2022 %	2023 %	2024 %	2025 %
Многу важно	48	48	54	56	36	36	51	54	39	35	37
Донекаде важно	36	29	20	24	35	34	26	21	34	33	34
Донекаде неважно	5	5	6	5	10	13	5	7	6	14	11
Воопшто не е важно	10	16	18	14	18	16	16	16	19	15	16
Не знам	1	1	1,5	1	1	1	2	2	1	2	2
Нема одговор/ одбива да одговори	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0

Може да се забележат значителни долгорочни несогласувања во однос на оценката на граѓаните за подготвеноста на земјата за членство во ЕУ. Додека во 2023 година повеќе од 60% од населението изразило мислење дека Северна Македонија не е подготвена за членство во ЕУ, две години подоцна овој процент се намалил на 44% (графикон 2). Истовремено, 40% од населението смета дека земјата е подготвена да стане членка на ЕУ. Овие промени се случуваат во период на релативна стагнација во процесот на пристапување, без значајни напредоци во реформите поврзани со пристапувањето кои би ја оправдале таквата варијација во јавното мислење. Податоците понатаму ја зацврстуваат тезата дека населението не е добро информирано за функционирањето на процесот на пристапување, додека истовремено укажуваат на недостатоци во информациите за оценката на ЕУ за напредокот на Северна Македонија во процесот на пристапување.

Графикон 2. Дали сметате дека Северна Македонија е подготвена за членство во ЕУ?

Забележливи промени се забележуваат и во распределбата на оценките на граѓаните за напредокот на земјата во процесот на пристапување кон ЕУ во 2025 година. Во споредба со 2024 година, кога за првпат помалку од половина од населението беше убедено дека имало барем некакви напредоци во процесот на пристапување, во 2025 година населението има попозитивен став (табела 2). Конкретно, кумулативниот процент на испитаници кои забележуваат напредок во процесот на пристапување е малку над 60%, при што поддршката се зголемува во сите три позитивни категории во споредба со претходната година. Од друга страна, повеќе од една третина од населението смета дека не е забележан никаков напредок или дека процесот на реформи се враќа назад. За разлика од претходните години, распределбата на резултатите меѓу двете најголеми етнички групи во земјата (Македонци и Албанци) сега е многу слична. Најстарата група од населението (55+ години) е значителен исклучок, бидејќи е многу по-песимистична од другите возрасни групи, со близу 40% од испитаниците кои изјавиле дека нема никаков напредок или дека има регрес во процесот на пристапување.

Табела 2

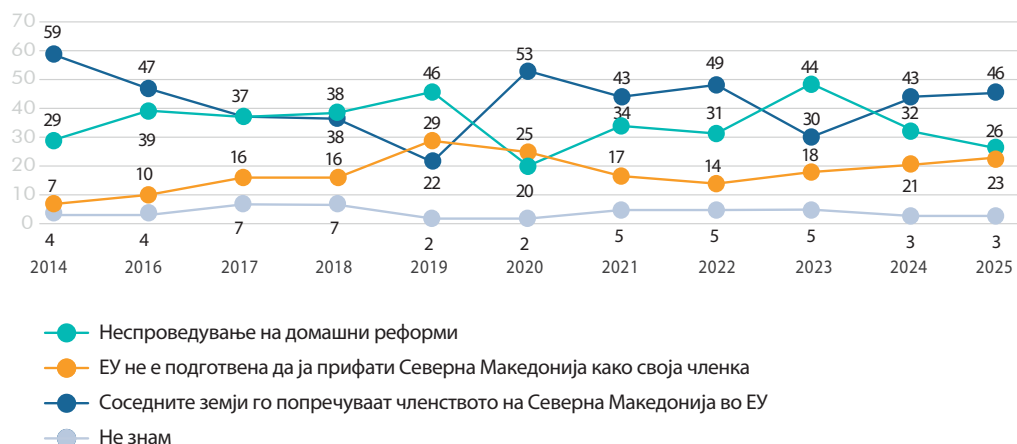
Во однос на оваа година (2025), колку сметате дека Северна Македонија напреднала во процесот на европска интеграција?	2014 %	2016 %	2017 %	2018 %	2019 %	2020 %	2021 %	2022 %	2023 %	2024 %	2025 %
Многу напреднала	14	11	13	13	11	10	11	10	6	4	8
Донекаде напреднала	33	28	31	25	27	38	27	23	22	18	25
Малку напреднала	20	20	20	28	23	27	21	20	24	25	29
Воопшто немало напредок	26	30	27	30	33	20	33	30	35	34	27
Се случило уназадување	5	7	2	2	5	5	4	13	10	11	7
Не знам	2	3	7	2	1	1	3	3	2	8	4
Нема одговор/ одбива да одговори	0	1	1	1	0	0	1	1	0	1	1

Перцепциите за главните пречки за перспективите на Северна Македонија за членство во ЕУ биле релативно несогласни во последната деценија. Сепак, во последните три години се појавија постабилни модели на ставови, пред сè поради билатералниот спор со Бугарија и неговото влијание врз застојот во процесот на пристапување. Затоа, перцепцијата дека земјата не напредува во процесот на пристапување поради пречки од соседната држава-

членка стана најистакнатата варијабла кај во македонското општество. Во 2025 година, 46% од испитаниците го споделуваат овој став (графикон 3). 23% сметаат дека причините за неможноста на земјата да добие членство се наоѓаат внатре во земјата, при што се идентификува недостатокот на домашни реформи како клучен фактор. Од друга страна, помалку луѓе ја обвинуваат ЕУ и нејзината неодлучност да прифати нови членки како главна пречка за членството. Иако оваа група ја сочинува 26% од населението, бројот е намален за 6 процентни поени во споредба со претходната година. Овој тренд најверојатно ја одразува зголемената кредибилност на политиката на ЕУ за проширување во регионот, што се потврдува со неодамнешниот напредок во процесот на пристапување на Црна Гора и Албанија.

За разлика од претходните прашања во анкетата, сега постои поизразен јаз во перцепциите на етничките Македонци и Албанци за главните пречки за членството на Северна Македонија во ЕУ. Приближно една третина од етничките Албанци во земјата ги наведуваат недостатокот на домашни реформи како главна причина зошто земјата не е членка на ЕУ, што е 10 процентни поени повеќе од етничките Македонци. Спротивно на тоа, речиси половина од етничките Македонци ги ставаат пречките од соседните држави-членки на ЕУ како главна причина, што е 13 процентни поени повеќе од нивните албански сограѓани.

Графикон 3.⁴ Според вашето мислење, која е главна причина зошто Северна Македонија с уште не е членка на ЕУ?

⁴ Графиконот не ги вклучува вредностите за оние испитаници кои одбиваат да одговорат на прашањето. Во сите случаи овие вредности се еднакви или помали од 3%.

Претпоставката дека оживеаната политика на ЕУ за проширување и охрабрувачките примери од соседството можат да имаат позитивен ефект врз јавните перцепции за перспективите за пристапување на Северна Македонија во ЕУ е најверојатното објаснување за релативно значителните промени во јавното мислење во однос на очекувањата кога земјата ќе стане членка на ЕУ. Соодветно, бројот на испитаници кои сметаат дека земјата ќе стане членка на ЕУ во следните 3 до 5 години се зголемил на 30% во 2025 година, што е двојно повеќе од процентот забележан во 2024 година (табела 3). Сепак, мнозинството од населението сè уште ги перципира перспективите за членство во ЕУ на долг рок. Така, 28% од испитаниците сметаат дека земјата ќе се приклучи на ЕУ во наредните 10 години, додека 17% го гледаат остварувањето на овој цел во наредните 20 години. Релативно висок дел од населението (19%) останува песимистички настроен во однос на перспективите за членство на Северна Македонија во ЕУ. Иако најголемиот дел од испитаниците во оваа група се етнички Македонци, процентот на песимистички испитаници во етничката македонска група постојано опаѓа во последните три години, од 37% во 2023 година, на 24% во 2025 година.

Табела 3

Кога сметате дека Северна Македонија ќе стане членка на ЕУ?	2014 %	2016 %	2017 %	2018 %	2019 %	2020 %	2021 %	2022 %	2023 %	2024 %	2025 %
Во следните 3 години	14	18	27	23	14	20	18	11	8	5	10
Во следните 5 години	18	22	22	25	20	28	16	16	13	12	20
Во следните 10 години	21	18	12	17	21	25	18	21	31	28	28
Во следните 20 години	12	7	7	14	16	9	11	15	11	17	17
Никогаш	23	25	20	17	24	15	29	32	30	26	19
Не знам/ одбива да одговори	11	10	11	5	4	3	8	6	7	11	6

ДЕТЕРМИНАНТИ НА ПОДДРШКА НА ПРОЦЕСОТ НА ЕВРОПСКА ИНТЕГРАЦИЈА

Рационалистичко-утилитарни фактори

Претходните истражувања на јавното мислење за детерминантите на поддршката за европската интеграција во Северна Македонија покажале цврста корелација помеѓу рационалистичко-утилитарните фактори и позитивните ставови кон членството во ЕУ. Со други зборови, поддржувачите на стремежот на земјата за членство во ЕУ формираат свои мислења на основа на очекувањата за материјална добивка како резултат на успешниот процес на пристапување и последователните финансиски придобивки од членството. Повеќе детална анализа на податоците дополнително укажува дека овие изјави за поддршка се повеќе со социотропска, отколку со егоистичка природа. Тоа значи дека населението кое ја поддржува аспирацијата на Северна Македонија за членство во ЕУ е заинтересирано за процесот затоа што испитаниците очекуваат идни материјални придобивки кои ќе користат на македонското општество во целост, а не нужно лично на нив.

Утилитарната логика и натаму претставува движечка сила зад поддршката за членство во ЕУ во 2025 година. Очекувањата за подобрување на животниот стандард во земјата се сè уште најчестиот фактор за поддршка на членството во ЕУ, иако делот од 22% од испитаниците кои го наведуваат овој фактор се намалил за повеќе од 10% во споредба со претходната година (табела 4). Покрај тоа, материјалистичко-утилитарното објаснување дополнително се консолидира кога се земат предвид и другите променливи кои се базираат на оваа логика. Така, дополнителни 15% од населението ја поддржува членството на Северна Македонија во ЕУ поради очекувањата за намалена невработеност, додека 17% ја базираат својата одлука на идејата дека членството во ЕУ ќе овозможи полесен пристап до работни места во странство. Затоа, кумулативниот процент на испитаници кои ја базираат поддршката за членство во ЕУ на економските очекувања е над 50%.

Од друга страна, нематеријалистичките очекувања стануваат сè поизразени во последните години. Поддршката сè повеќе се базира на променливи како што се очекувањата за подобра безбедност и стабилност на земјата (20%) и чувството на припадност кон „европското семејство на земји“ (14%).

Табела 4

Која е причината за вашиот глас за членство во ЕУ?	2014 %	2016 %	2017 %	2018 %	2019 %	2020 %	2021 %	2022 %	2023 %	2024 %	2025 %
Унапредување на животниот стандард	29	46	51	36	22	21	23	23	25	35	22
Намалување на невработеноста	26	17	23	22	18	19	16	18	14	13	15
Унапредување на демократијата	10	5	7	9	13	13	14	12	13	10	11
Мобилност на работници/ полесен пристап до работа во странство	3	10	5	6	15	16	14	15	15	10	17
Чувство на припадност кон „европското семејство на држави“	2	5	2	4	13	13	12	11	14	13	14
Поголема сигурност и стабилност на земјата	27	16	12	23	19	19	20	20	19	18	21
Не знам/ нема одговор	2	1	1	1	0	0	0	1	0	0	0

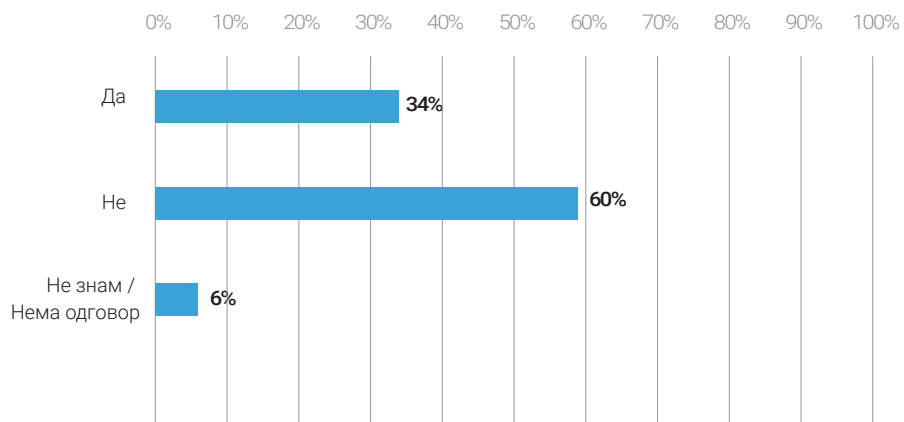
Економското утилитарно размислување исто така доминира кога испитаниците се прашуваат да ги истакнат областите кои најпозитивно би биле погодени од членството на Северна Македонија во ЕУ. Економскиот развој (22%), квалитетот на животот (19%), намалената невработеност (14%) и подобрувањето на инфраструктурата (13%) постојано се наведуваат како сегменти од општеството кои најпрво би доживеале позитивни промени како резултат на пристапувањето во ЕУ. На другата страна, само 10% од населението го гледа европското интегрирање како фактор за позитивни промени во политиките за човекови права во земјата. Дополнително, 14% ја истакнуваат стабилноста како најистакнат позитивен ефект на процесот на пристапување. Оваа распределба на ставови е конзистентна во сите демографски категории.

Табела 5

На која област најмногу ќе влијае членството на Северна Македонија во ЕУ?	2014 %	2016 %	2017 %	2018 %	2019 %	2020 %	2021 %	2022 %	2023 %	2024 %	2025 %
Развој на економијата	23	25	25	20	18	19	19	21	18	27	22
Стабилност	13	15	15	13	14	12	13	17	12	16	14
Намалување на невработеноста	23	18	21	19	20	21	15	17	14	13	14
Човекови права и слободи	12	9	12	14	12	11	12	12	12	9	11
Подобрување на инфраструктурата	6	5	5	9	11	13	11	9	13	8	13
Квалитетот на животот во целина	16	18	11	13	17	16	15	18	19	18	19
Зајакнување на националниот идентитет	3	4	4	7	3	5	9	6	7	2	4
Друго	1	3	2	1	2	2	3	0	2	0	1
Не знам	3	3	6	3	3	1	2	0	4	5	2

Конечно, се мери перцепцијата за ефектите од членството во ЕУ врз емиграцијата на младите од Северна Македонија (претпоставено) кон други, поповозрасни членки на ЕУ. Значително мнозинство од 60% од испитаниците смета дека членството во ЕУ нема да ја запре тенденцијата за емиграција на на младите во странство (графикон 4). 34% од населението верува дека членството во ЕУ ќе делува како превентивен фактор за емиграцијата на младите. Овој однос на перцепции е речиси идентичен со распределбата на ставовите во најмладата демографска група на испитаници (возраст 18-24 години). Испитаниците етнички Албанци се порамномерно поделени во своите перцепции, бидејќи 40% од оваа група сметаат дека членството во ЕУ ќе ја намали емиграцијата на младите, додека половина (50%) се убедени во спротивното. Етничките Македонци се пооптимистички, бидејќи 63% од оваа демографска група не сметаат дека процесот на европска интеграција ќе може да ги надомести негативните трендови во емиграцијата на младите.

Графикон 4 Дали сметате дека членството во ЕУ ќе го намалу процесот на иселување на младите луѓе од државата?

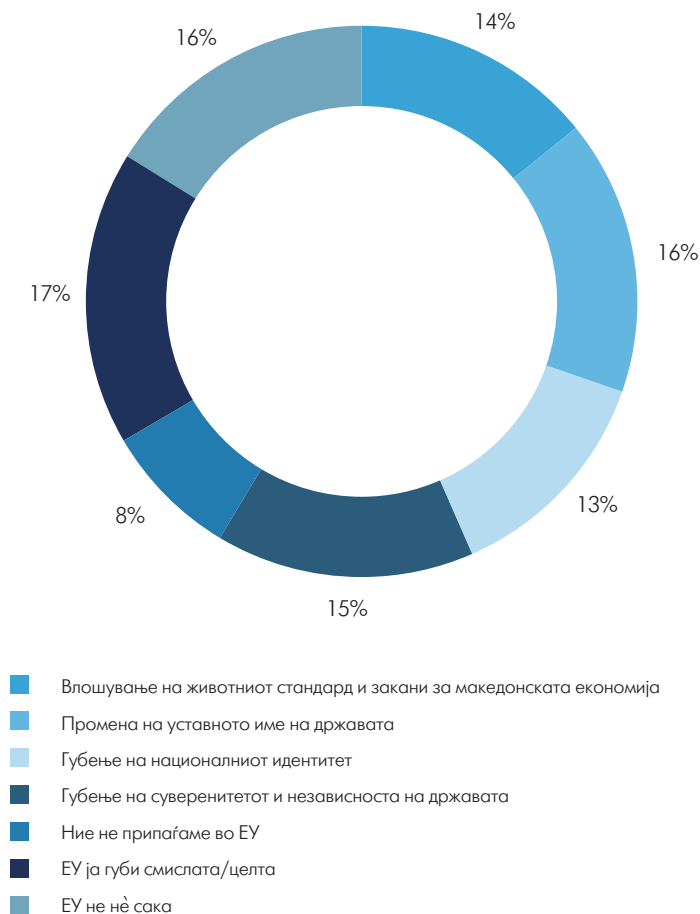

Идентитетски и вредносни фактори

Иако утилитарните фактори одамна се препознаваат како главни двигатели на поддршката за членство во ЕУ во Северна Македонија, истовремено се забележува растечка важност на загриженостите поврзани со идентитетот и вредностите како клучни фактори кои обликуваат евро-скептични ставови. Со текот на времето, перцепциите за културни закани поврзани со наднационалната природа на европската интеграција, како и стравовите од ерозија на суверенитетот како резултат на процесот на пристапување, се сè произразени како значајни предиктори на опозицијата кон членството во ЕУ. Овие загрижености поврзани со идентитетот и вредностите сега се централни за формирањето на евро-скептичниот сентимент во македонското општество.

Ова тврдење е цврсто потврдено од резултатите на анкетата од 2025 година. Во групата на евро-скептични испитаници, само 14% ја базираат својата опозиција кон членството во ЕУ на стравот дека тоа би ја влошило економијата и животниот стандард во земјата. Напротив, перцепциите за културни закани и други фактори поврзани со идентитетот се фундаментални за формирањето на ставовите кај големо мнозинство на евро-скептичната популација. На пример, 15% од евро-скептичните испитаници се плашат дека членството во ЕУ ќе го наруши суверенитетот и независноста на земјата. Дополнителни 13% го перцепираат членството во ЕУ како закана за националниот идентитет, додека 16% од евро-скептичната група сè уште имаат забелешки поради менувањето на уставното име во 2019 година како резултат на Преспанскиот договор. 16% од оваа група се на мислење дека ЕУ не сака Северна Македонија да стане членка, додека речиси иста пропорција смета дека ЕУ ја губи својата цел.

Графикон 5 Поради која причина би гласале против членство во ЕУ?

Во 2025 година се забележува значителна промена во перцепцијата на граѓаните за својот идентитет. Додека во претходниот трогодишен период повеќе од 70% од населението изјавиле припадност кон исклучиво (етнички) идентитет, овој став значително се намалил на 58% во 2025 година (табела 6). Наспроти тоа, бројот на испитаници кои развиваат двоен, етнички и европски идентитет се зголемил на речиси една третина од населението. Бројот на граѓани кои го истакнуваат својот европски идентитет над својот етнички/национален идентитет исто така (многу скромно) се зголемил. Демографската распределба укажува дека оваа промена во перцепцијата на идентитетот е поврзана со значително зголемување на бројот на етнички Албанци кои се самоопределуваат како Албанци и Европјани (приближно 40%). Во рамките на етничката македонска група, речиси 70% од испитаниците се перципираат преку призма на исклучиво (само македонски) идентитет.

Табела 6

Пред сè, дали се чувствувате како	2014 %	2016 %	2017 %	2018 %	2019 %	2020 %	2021 %	2022 %	2023 %	2024 %	2025 %
Само Етнички Македонец/ етнички Албанец/ друго	69	70	77	69	67	78	60	77	71	73	58
Етнички Македонец/ етнички Албанец/ друго и Европеец	20	20	15	20	24	14	25	13	20	21	30
Европеец и Етнички Македонец/ етнички Албанец/ друго	6	7	3	4	7	7	10	3	3	4	7
Само Европеец	3	3	3	5	1	1	2	3	4	1	2
Не знам	2	1	2	1	1	0	3	3	2	1	3

Податоците од анкетата за 2025 година се во тесна согласност со пошироките долгорочни трендови, потврдувајќи го ставот дека нема силна врска помеѓу исклучивиот етно-национален идентитет и евро-скептицизмот во Северна Македонија. Ставовите во рамките на оваа демографска група во голема мера ја одразуваат општата тенденција прикажана на графикон 1. Во согласност со очекувањата, речиси 80% од испитаниците кои се идентификуваат и со етнички и со европски идентитет силно ја поддржуваат амбицијата на Северна Македонија за членство во ЕУ.

Сугестии од политичките партии

Конечно, се мери влијанието на индикациите од политичките партии како фактори за формирање на ставови во однос на процесот на европска интеграција во Северна Македонија. Улогата на индикациите од партиите како предиктори на јавното мислење се базира на хипотезата дека, поради недостаток на информации за сложени политички процеси како процесот на европска интеграција, симпатизерите на политичките партии ги следат сигналите од раководствата на своите партии кога формираат мислења за прашања поврзани со тие процеси. Нашите долгорочни анализи на корелацијата помеѓу мислењата на симпатизерите на партиите и официјалните позиции на соодветните партии генерално ја потврдуваат хипотезата за партиските индикации.

Во текот на периодот опфатен со оваа анализа, речиси сите релевантни политички партии во Северна Македонија официјално ја поддржувале аспирацијата на земјата за европска интеграција и членство во ЕУ. Сепак, и покрај општата партиска согласност, постоеле значајни разлики помеѓу главните политички партии во повеќе случаи поврзани со процесот на пристапување и некои аспекти на политичките условувања на ЕУ во тој процес.

Најзабележливо, двете главни политички партии покажуваат различни позиции во однос на уставните промени како главна пречка за продолжување на пристапните преговори. СДСМ, главната опозициска партија, ја задржува европската интеграција како своја врвна политичка приоритет и ја поддржува целосната усогласеност со рамката за преговори, гледајќи ги уставните амандмани како неопходни за продолжување на преговорите за пристапување. Во меѓувреме, ВМРО-ДПМНЕ, која е на власт повеќе од една и пол година, продолжува со силна поддршка за членството во ЕУ, но одбива да ги поддржи уставните промени. Раководството на партијата инсистира на јасни уверувања од ЕУ дека нема да има дополнителни услови поврзани со идентитетот или билатерални спорови (како оние со Бугарија) кои би го оневозможиле процесот на пристапување.

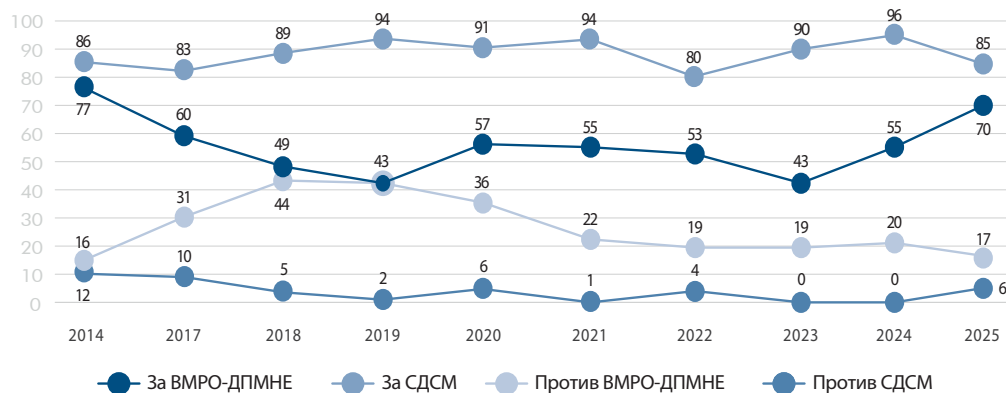
Имајќи го ова предвид, може да се претпостави дека преку следење на индикациите од своето партиско раководство, испитаниците кои се симпатизери на СДСМ ќе ја поддржуваат повеќе процесот на пристапување во споредба со поддржувачите на ВМРО-ДПМНЕ, поради неодлучноста на таа партија да се усогласи со некои од политичките услови поставени од ЕУ.

Во општиот контекст, оваа претпоставка е потврдена и во 2025 година. Многу висок процент од 85% од симпатизерите на СДСМ ја поддржуваат амбицијата на Северна Македонија за членство во ЕУ, што е за 15 процентни поени повеќе во споредба со групата на симпатизери на ВМРО-ДПМНЕ.

Сепак, постојат значајни промени во распределбата на ставовите во 2025 година во споредба со претходните години. Прво, се забележува значително намалување на процентот на поддржувачи на СДСМ кои целосно го поддржуваат членството во ЕУ. Иако бројот сè уште е многу висок, тој е за 11 процентни поени понизок од 2024 година, кога поддршката за членството во ЕУ достигна врв од 96%. Спротивен тренд се забележува во јавните перцепции кај групата на симпатизери на ВМРО-ДПМНЕ. Од 2023 година, кога поддршката за членство во ЕУ меѓу оваа група беше најниска, само 43%, се забележува брз раст на делот на симпатизери на ВМРО-ДПМНЕ кои позитивно ја оценуваат амбицијата на земјата за членство во ЕУ. Во две години, поддршката се зголеми за речиси 30%, достигнувајќи 70% во 2025 година. Овој период се совпаѓа со времето кога партијата е на власт, додека истовремено ја одразува зголемената кредибилност на перспективите за проширување на ЕУ во регионот.

Значителното зголемување на поддршката во оваа група главно ја одразува забележливата намалување (за 12 процентни поени) на делот на неодлучните и апатични испитаници, бидејќи процентот на евро-скептични симпатизери се намалил само за 3 процентни поени, од 20% во 2024 година на 17% во 2025 година.

Графикон 6⁵ Доколку следната недела би се одржал референдум за членство на Република Северна Македонија во ЕУ, како би гласале

Сепак, конвергенцијата на позитивните ставови кон членството во ЕУ меѓу симпатизерите на двете најголеми политички партии во Северна Македонија не се рефлектира во сите променливи во анкетата. Напротив, партиските индикации имале значително влијание врз спротивставените мислења меѓу поддржувачите на двете партии во однос на напредокот постигнат во процесот на пристапување кон ЕУ во изминатата година. Динамиката владејачка партија спроти опозиција продолжува да создава значителен јаз, што ја одразува сличната шема забележана во претходните години. На пример, 75% од симпатизерите на ВМРО-ДПМНЕ сметаат дека во 2025 година има барем некако постигнато напредување во процесот на пристапување. Напротив, речиси половина од поддржувачите на СДСМ не забележале никаков напредок или сметаат дека земјата назадувала во процесот на пристапување.

⁵ Анализата ги зема предвид само податоците за двете најголеми партии во земјата, ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ. Податоците за другите партии се изоставени поради малата големина на примерокот. Вредностите кои се однесуваат на одговорите „Не знам“ и „Нема да гласам“ не се вклучени во графиконот.

Информации за KAC

Слобода, правда и солидарност се основните начела врз кои почива работата на фондацијата Конрад Аденауер (KAC). KAC е политичка фондација тесно поврзана со Христијанската Демократска Унија на Германија (ЦДУ). Ние работиме на образовни програми за општеството и соработуваме со владини институции, политички партии, граѓански организации и избрани елити, градејќи силни партнерства. Заедно со нашите партнери даваме придонес кон создавањето на меѓународен поредок, кој овозможува секоја земја да се развива во духот на слободата и својата одговорност.

Контакт податоци за KAC

Адреса: ул. Ристо Равановски
бр.8, 1000 Скопје.

Телефонски број: +389 2 321 70 75
+389 23 21 70 76,

електронска пошта: Skopje@kas.de

Информации за WMCES

Центарот за европски студии „Вилфрид Мартенс“ (WMCES) е официјалниот тинк-тенк на Европската народна партија (ЕПП). Преку својата работа, WMCES инспирира идеи за дејствување и придонесува во обликувањето на одговори на европските предизвици. Како политички тинк-тенк, тој е составен дел од европскиот екосистем за креирање политики.

Мисијата на Центарот е да им обезбеди поддршка на носителите на одлуки и лидерите на јавното мислење во формулирањето на нови и ефективни политички опции.

Овие активности ќе ѝ помогнат на Европската Унија да стане силен глобален актер, сигурен трансатлантски сојузник и подобар промотор на демократијата.

Контакт информации за WMCES

Адреса: Rue du Commerce 20,
1000 Брисел

Телефонски број: +32 2 300 80 19,
електронска пошта:
info@martenscentre.eu

Информации за ИДСЦС

ИДСЦС е тинк тенк организација која го истражува развојот на доброто управување, владеењето на правото и европските интеграции на Северна Македонија. ИДСЦС има мисија да ја помогне граѓанската вклученост во носењето на одлуки и да ја зајакне партиципативната политичка култура. Преку зајакнување на слободарските вредности, ИДСЦС придонесува на соживот помеѓу различностите.

Контакт податоци за ИДСЦС

Адреса: ул. Мирослав Крлежа
бр. 52/1 /2, 1000 Скопје
Тел. бр.: +389 2 3094 760 ,
електронска пошта: contact@idscs.org.mk

Податоци за авторот

Иван Дамјановски е професор на Катедрата за политички науки, Правен факултет „Јустинијан Први“, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје. Неговите истражувачки интереси се насочени кон демократизацијата, европеизацијата на земјите кандидати, проширувањето на ЕУ, диференцираната интеграција, теоријата на интеграцијата во ЕУ и етничките идентитети.

Wilfried
Martens Centre
for European Studies

KONRAD
ADENAUER
STIFTUNG